

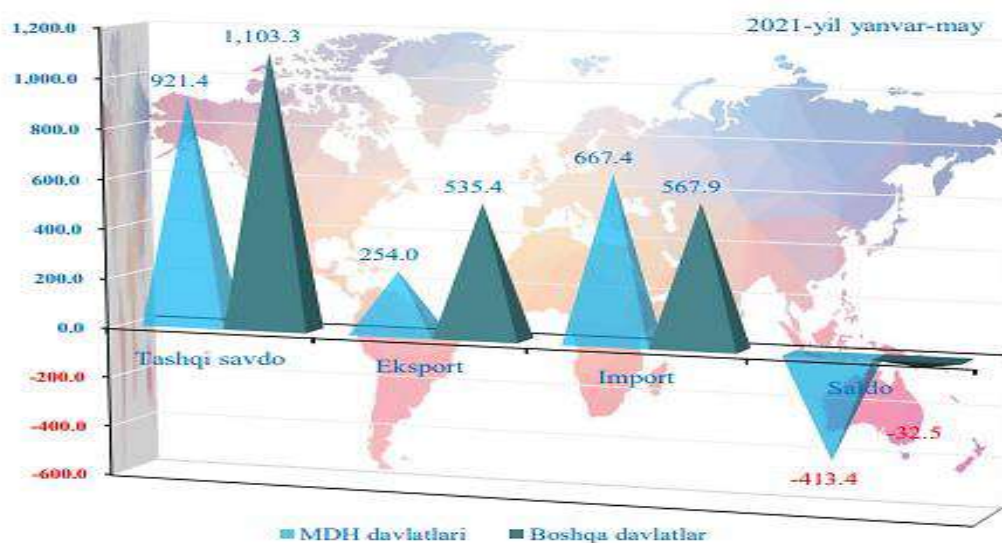
TOSHKENT VILOYATI MDH MAMLAKATLARI BILAN TASHQI SAVDO A'LOQALARI

Mamasoliyev Javlonbek Ortiq o'g'li
Qo'qon universiteti 3-bosqich talabasi,
Toxirov Rustam Solijonovich
Qo'qon universiteti doktoranti

Annotatsiya. Xususan mamlakatning eksport salohiyatini oshirish bo'yicha qabul qilingan qarorlar mahalliy kompaniyalarga sog'lom raqobat muhitida sifatli va raqobatbardosh hamda eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish, o'z vaqtida xaridorlarga etkazilishida bir qator qulayliklar tashqi bozorlarda ko'proq tajriba orttirishga imkon beradi. Shuningdek, korxonalar va tashkilotlarga davlatimiz tomonidan bir qator imtiyoz va qulayliklar yaratib berilmoqda, xususan, davlat soliqlarining ma'lum bir muddatga uzaytirilishi va belgilangan vaqtda qisman bo'lib to'lanishi, eksport salohiyatini oshirish bo'yicha ham qulaylik va yengilliklar yaratilishi savdo aloqalarining o'sishiga xizmat qiladi.

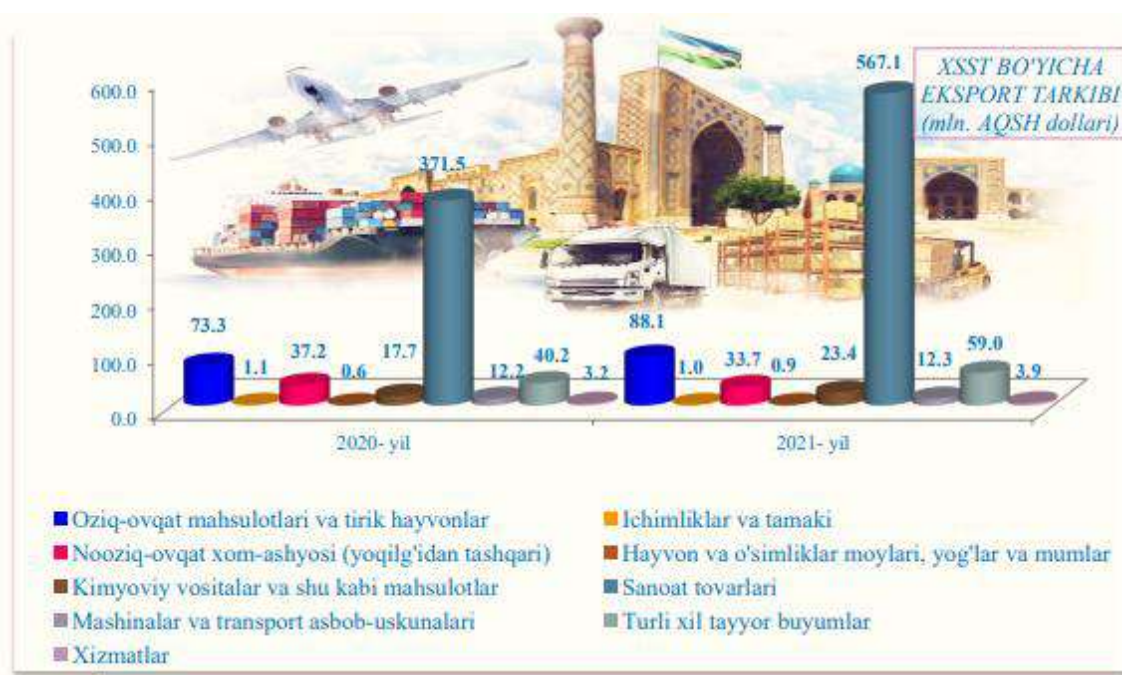
Kalit so'zlar. MDH davlatlari, Eksport, TSAda, Import, Mashina va transport asbob-uskunalar, Oziq-ovqat xom-ashyosi.

Toshkent Viloyatida tashqi savdoni qo'llab-quvvatlash hamda MDH davlatlari bilan ushbu sohadagi hamkorlikni yanada mustahkamlash bo'yicha olib borilayotgan chora-tadbirlar natijasida 2021- yilning yanvar-may oylarida tashqi savdo aylanmasida MDH davlatlarining ulushi 45,5 %ni hamda tashqi savdo aylanmasi 2020- yilning shu davriga nisbatan 121,5 %ni tashkil etdi. Boshqa xorijiy davlatlarning viloyat tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 2020- yilning yanvar-may oylarida 53,3 %ni, 2021- yilning ushbu davrida tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 54,5 %ni tashkil qilgan bo'lib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 127,5 % ni tashkil etdi. MDH davlatlaridan Tojikiston va Qirg'iz Respublikasi bilan faol tashqi savdo balansi hamda boshqa davlatlardan (qo'shni davlatlardan tashqari) esa Turkiya, Afg'oniston, Singapur va Qatar bilan faol tashqi savdo balansi kuzatilganini ko'rish mumkin. TSAda eng yuqori ulush Turkiya, Qozog'iston, Rossiya Federatsiyasi va Xitoy davlatlari hissasiga to'g'ri keldi.

1-rasm. Davlat tomonidan eksportyorlarni qo'llab-quvvatlash

Hozirga kunda davlat tomonidan eksportyorlarni qo'llab-quvvatlash va eksportbop mahsulotlarni yaratishda imtiyozlar hamda iqtisodiy ko'mak berilmoqda. 2021-yil yanvar-may oylari yakuni bilan 789,4 mln. AQSh dollari qiymatdagi (2020- yilning shu davriga nisbatan 141,7 %) tovar va xizmatlar eksport qilindi. Eksport tarkibida tovarlar ulushi 99,5 %ni tashkil etib, bular asosan sanoat tovarlari (71,8 %), oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar (11,2 %), turli xil tayyor buyumlar (7,5 %), oziq-ovqat xom-ashyosi (yoqilg'idan tashqari) (4,3 %), kimyoviy vositalar va shu kabi mahsulotlar (3,0 %), shuningdek, mashina va transport asbob-uskunalari (1,6 %) guruhlari hissasiga to'g'ri kelmoqda.

3-rasm. Eksport tarkibiy qismi.

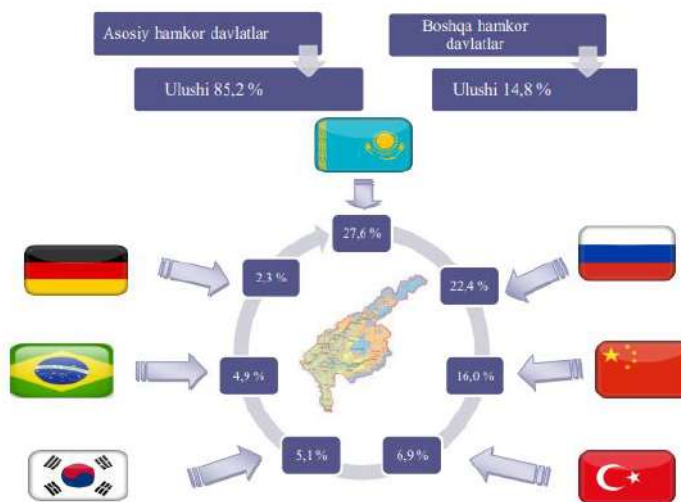
2021-yilning yanvar-may oylarida eksport qilingan tovarlar va xizmatlar tarkibining tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, 2020- yilning yanvar-may oylariga nisbatan, ichimliklar va tamaki hamda oziq-ovqat xom-ashyosidan tashqari barcha tovar va xizmatlarda o'sish kuzatildi.

Mamlakatimizda faoliyat yuritmayotgan korxonalar va tashkilotlar holati o'rganilib, xususan ishlab chiqarish korxonalariga import o'rnini bosuvchi mahsulotlarni ishlab chiqarishda davlatimiz tomonidan moddiy va moliyaviy yordamlar berilmoqda. Joriy yilning yanvar-may oylari mobaynida import hajmi 1235,3 mln. AQSh dollari (2020- yilning shu davriga nisbatan o'zgarish sur'ati 115,8 %) tashkil etdi. Import tarkibida eng katta ulush mashinalar va transport asbob-uskunalari (26,2 %), sanoat tovarlari (18,9 %), oziq-ovqat xom-ashyosi (yoqilg'idan tashqari) (19,2 %), oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar (15,1 %) hamda kimyoviy vositalar va shu kabi mahsulotlar (7,5 %) hisobiga to'g'ri keldi.

4-rasm. Import tarkibiy qismi.

Importning eng katta ulushi, oziq-ovqat xom-ashyosi (yoqilg'idan tashqari) (33,7 %) va sanoat tovarlari (24,8 %) MDH mamlakatlariga to'g'ri kelsa, boshqa xorijiy mamlakatlardan esa eng katta ulush mashinalar va transport asbob-uskunalar (46,3 %) va oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar (17,3 %) hissasiga to'g'ri keladi.

5-rasm. 7 ta eng yirik hamkor davlatlaridan jami import hajmi.

Shulardan 7 ta eng yirik bo'lgan Qozog'iston, Rossiya Federatsiyasi, Xitoy, Turkiya, Koreya Respublikasi, Braziliya va Germaniya hamkor davlatlaridan jami import hajmi 1052,5 mln. AQSh dollariga teng bo'lib, bu umumiy import hajmining 85,2 %ini tashkil qiladi.

Xulosa. Toshkent viloyati eksportning asosiy qismini sanoat tovarlari tashkil etayotgani viloyatning ishlab chiqarish sohasi uchun ijobiy belgidir. Oziq-ovqat mahsulotlari, tayyor mahsulotlar, xomashyo, kimyo, mashinasozlik kabi turli xil mahsulotlar eksport qilinayotgani

ham quvonarlidir. Bu mintaqa kuchli va xilma-xil iqtisodiyotga ega ekanligidan dalolat beradi, bu esa uzoq muddatli o'sish va barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Toshkent viloyati importning eng katta ulushini mashina va transport uskunalari tashkil etayotgani viloyatda infratuzilma va transport tizimlariga sarmoya kiritilayotganidan dalolat beradi. Importda oziq-ovqat xomashyosining salmoqli ulushi ham viloyatning ishlab chiqarish tarmog'i uchun zarur materiallarni chetdan keltirayotganidan dalolat beradi. Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlarning salmoqli ulushi chetdan olib kelinayotgani ham quvonarli, bu esa viloyat ushbu mahsulotlarga bo'lgan talabni qondirish imkoniyatidan dalolat beradi. Umuman olganda, ushbu ma'lumot mintaqa iqtisodiyoti va uning boshqa mamlakatlar bilan savdo aloqalari haqida tushuncha beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. <http://www.toshvilstat.uz/uz/rasmiy-statistika/merchandise-trade-2>
2. http://registr.stat.uz/enter_form/ru/index.php
3. R. Toxirov. Tadbirkorlik subyektlari samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI. Ilmiy-elektron jurnali.1/2023. 40-43.
4. Kokand, F. M., Kokand, R. T., & Kokand, D. M. (2020). Trends in solving problems in the development of an innovative economy. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(6), 1205-1209.
5. Toxirov, R. S., & Raxmonov, N. R. O. G. L. (2021). DASTURIY TA'MINOT YORDAMIDA ZAMONAVIY BOSHQARUVNI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 1(1), 181-186.
6. Tokhirov, R., & Rahmonov, N. (2021). Technologies of using local networks efficiently. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(6), 250-254.
7. Tokhirov, R., & Abdurakhimjanov, A. (2021). The Issue of Modern Strategic Management in Enterprises or Firms. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 3(08), 9-14.